

FONTOS TUDNIVALÓK A NÉPSZÁMLÁLÁSRÓL

Miért fontos számunkra a népszámlálás?

Véleményünk szerint egy nemzeti kisebbség tekintélye, politikai súlya, valamint önbizalma és jövőbe vetett hite nagymértékben függ a létszámától és a népszámlálás során kimutatott létszámváltozásától. Részben mindezek függvénye a tárgyalóképessége is, amikor ki kell harcolni a kultúra, a nyelv, a hagyományok megőrzéséhez vagy az intézményei fenntartásához szükséges jogokat és eszközöket. A legutóbbi, 2011. évi népszámlálás szerint összesen 10.038 személy vallotta magát szerb nemzetiségűnek (is), szerb anyanyelvűnek (is) vagy a családban, vagy baráti körben a szerb nyelvet (is) beszélőnek. Tehát, a felsorolt érvek alapján nem mindegy számunkra, hogy az előttünk álló népszámlálás során ez a szám csökken, stagnál vagy akár növekszik-e.

Emellett, a településeken a helyi kisebbségi önkormányzati választásokat csak abban az esetben írják ki automatikusan, ha a legutóbbi népszámlálás alkalmával a településen a kisebbséghez tartozók (szerbek) létszáma legalább 25 volt. Itt csak azokat veszik figyelembe, akik az első vagy a második helyen szerbnek vallották magukat (12.1. és 12.2. kérdés a személyes adatokra vonatkozó kérdőíven). Tehát, ha valaki azt vallja, hogy az anyanyelve szerb vagy a családban beszéli a szerb nyelvet, de nem vallja magát szerb nemzetiségűnek első vagy második helyen, akkor nem számítják be a szükséges, legkevesebb 25 főbe. Nem kevés olyan település van, ahol sikeres szerb kisebbségi önkormányzataink vannak, de a létszámunk erősen csökken, így ezeken a településeken külön oda kell figyelni, nehogy kérdéssé váljon ezeknek a fontos intézményeinknek a fennmaradása a küszöbön álló népszámláláson való esetleges további létszámcsökkenés miatt.

Mikor kerül sor a népszámlálásra?

Magyarországon a népszámlálásra három egymáshoz csatlakozó szakaszban kerül sor:

- 1) **2022. október 1–16.** között a népszámlálás az interneten keresztül történik a kérdőívek önálló kitöltésével.
- 2) **2022. október 17. – 2022. november 20.** között a jegyzők, polgármesteri hivatalok, vagyis a népszámlálás helyi hatóságai által alkalmazott számlálóbiztosok végzik az adatgyűjtést. Összeírják azoknak a háztartásoknak az adatait, amelyek nem töltötték ki a kérdőívet „önállóan” az interneten keresztül az előző időszakban.
- 3) **2022. november 21 – 28.** Akik a törvény szerint kötelesek nyilatkozni a népszámlálás során, de erre bármely okból nem került sor az előző két időszakban, ebben az időszakban jelentkezhetnek a jegyzőnél, hogy kitöltésre kerüljön a kérdőívük .

Kire vonatkozik a népszámlálás?

A népszámlálás a Magyarországon élő magyar állampolgárokra vonatkozik. A Központi Statisztikai Hivatal álláspontja szerint, ha a magyar állampolgár külföldön dolgozik vagy tanul, de elég gyakran (mondjuk évente több alkalommal) hazalátogat Magyarországra, kívánatos volna, hogy Magyarországon (is) összeírják. Egyre több olyan szerb család van Magyarországon, melynek egyes tagjai Európában járnak egyetemre vagy ott dolgoznak. Fontos, hogy ők is kitöltsék a népszámlálási kérdőívet és nyilatkozzanak szerb nemzetiséghez való tartozásukról.

A nemzetközi szabványoknak megfelelően, **azok a külföldi állampolgárok is részt vesznek a népszámláláson**, akik legalább három hónapja Magyarországon tartózkodnak (pl. diákok, egyetemi hallgatók, Magyarországon munkát vállalók és Magyarországon élő családtagjaik).

Magyarországon viszonylag nagy számban élnek a volt Jugoszlávia területéről származó szerbek, akik felvették a magyar állampolgárságot, vagy nincs meg a magyar állampolgárságuk, de van tartózkodási, letelepedési engedélyük és itt tanulnak, egyetemre járnak, dolgoznak, ezért nagyon fontos, hogy ők is tegyenek eleget ennek a kötelezettségnek, részt vegyenek a népszámláláson és nyilatkozzanak szerb nemzeti (nemzetiségi) hovatartozásukról.

Minden háztartásban számba veszik az egy háztartásban élő összes személyt, a lakásban való lakhatási jogalaptól függetlenül, még azokat is, akik máshová vannak bejelentve, de az adott háztartásban tartózkodnak életvitelszerűen (családtagok, albérlők, társbérlők és azok, akik akár jogalap nélkül is valójában az adott lakásban élnek).

A népszámláláson való részvétel kötelező a fentiekben felsorolt lakossági kategóriák részére.

Hogyan zajlik a népszámlálás?

- 1) **A népszámlálás az első szakaszban** interneten keresztül zajlik. Minden háztartás, amelyre a kötelező részvétel vonatkozik, elvileg szeptember utolsó hetében levelet kapott a Központi Statisztikai Hivataltól (KSH), amely tartalmazza a szükséges „jelszót” (kódot), amellyel interneten bejelentkezhet és önállóan kitöltheti a népszámlálási kérdőívet. Ügyelni kell rá, hogy a levelet (jelszót) megőrizzük. Amennyiben a levél (jelszó) elveszett, lehetőség van rá, hogy az e-kapu által a háztartás tagja vagy egy rokon, de akár ismerős is kérelmezzon új jelszót. Minden lakásra vonatkozóan egy kérdőívet kell kitölteni, a lakásban (házban) életvitelszerűen élő minden személyre pedig annyi kérdőívet, ahány személy él az adott lakásban. Annak érdekében, hogy lássuk a kérdéseket és a magyarázatukat, **mellékelünk egy magyar nyelvű kérdőívet, valamint szerb nyelvű fordítását is.** *Az interneten nincs lehetőség a kérdőív nemzetiségi (pl. szerb) nyelven való kitöltésére. A kérdőívet magyar vagy angol nyelven lehet kitölteni. Mellékeljük a kérdőív hivatalosan elfogadott fordítását segítségképpen, a kérdések megértése és a megfelelő válaszok megtalálása érdekében.* Online kitöltés esetén a helyi szerb önkormányzatok és szervezetek nyújthatnak segítséget, illetve segítségért fordulhatnak a Szerb Országos Önkormányzat hivatalához is. Véleményünk szerint, jó volna, ha minél több háztartásunk már az első időszakban kitöltené a kérdőívet az interneten keresztül, intézményeink és szervezeteink munkatársainak segítségével.
- 2) **A népszámlálás második szakaszában** a helyhatóságok által alkalmazott számlálóbiztosok végzik az adatgyűjtést. Előzetes bejelentkezés után mennek ki azokba a háztartásokba, amelyek az első időszakban nem töltötték ki önállóan a kérdőívet. A háztartás tagjainak segítségével elektronikusan, tableten töltik ki a kérdőíveket. A háziak ellenőrzik a beírt adatokat. *A tableten a számlálóbiztos magyar nyelven tölti ki a kérdőívet (tableten van a kérdőívnek angol nyelvű változata is).* Mellékeljük a kérdőív hivatalosan elfogadott szerb nyelvű fordítását segítségképpen, a kérdések megértése és a megfelelő válaszok megtalálása érdekében. A kérdőív kitöltésének ez a módja nyelvi nehézségeket okozhat a magyar nyelvet nem, vagy csak gyengén beszélő családok esetében. A korábbi népszámlálások alkalmával ugyancsak előfordult (lakossági panaszok szerint), hogy a számlálóbiztosok a nemzetiségi hovatartozáshoz automatikusan beírták a magyart vagy a magyar nemzeti hovatartozást is, a válaszadók valós kisebbségi/nemzetiségi hovatartozása mellett. A helyi kisebbségi önkormányzatoknak lehetőségük volt delegálni a kisebbséghez tartozó személyeket számlálóbiztosnak. Tapasztalataink szerint, közösségünk esetében nem éltünk ezzel a lehetőséggel a kellő mértékben. Ezért ügyelni kell rá, hogy a nemzetiségi hovatartozásra, anyanyelvre, beszélt nyelvre és vallásra vonatkozó kérdésekre a megfelelő választ írják be a biztosok.

- 3) **Amennyiben valaki lemaradt a népszámlálás első vagy második szakaszáról**, de rá is vonatkozik a kötelezettség, lehetősége van felkeresni a jegyzőt, amely esetben a háztartása (annak tagjai és lakása) adatait a polgármesteri hivatalban veszik fel (itt töltik ki a népszámlálási kérdőíveket). Feltételezzük, hogy a gyakran költöző vagy külföldről betelepülő személyek könnyebben kimaradnak az állami nyilvántartásból, így a népszámlálásból is. Miután a mi érdekünk, hogy a szerb nemzetiség minél több tagja részt vegyen a népszámláláson, ügyelni kell rá, hogy azokat is számba vegyék, akik véletlenül kimaradtak a népszámlálás első és második időszakában.

Mely kérdések vonatkoznak a nemzetiségre és vallásra? Hogyan válaszoljunk ezekre a kérdésekre?

A kérdőívben több kérdés is érinti a nemzetiségi hovatartozást.

Személyes adatokra vonatkozó kérdőívben: **12.1. kérdés: Melyik nemzetiséghez tartozónak érzi magát?** A kérdőív itt 14 előre megadott választ kínál fel (13 törvényileg elismert kisebbség ábécé sorrendben és a magyar, kiemelve az első helyen). Ezek egyikét kell megjelölni (pl. „szerb”). Aki nem tartozik a 14 közül egyikhez sem, beírhatja a saját, ezektől eltérő nemzeti hovatartozását. Ez a kérdés nem az állampolgárságra vonatkozik, hanem az etnikai hovatartozásra, tehát arra, hogy érzései (identitása) szerint mely nemzethez, illetve magyarországi nemzeti kisebbséghez tartozik a válaszadó személy. Természetes, hogy a szerb családból származók, illetve, akik a szerb közösséggel azonosulnak, a szerb nemzetiséget jelölik be.

Személyes adatokra vonatkozó kérdőív: **12.2. kérdés: Az előző nemzetiségen kívül tartozik más nemzetiséghez?** Itt ugyancsak 14 lehetséges nemzeti hovatartozást kínál fel a kérdőív, illetve van lehetőség valamely ezektől eltérő nemzeti hovatartozást is beírni. A kérdés azoknak a személyeknek a kedvéért került be a kérdőívbe, akiknek a nemzeti hovatartozása nem egyértelmű, és az előző kérdésben megjelölt identitásuk mellett (pl. domináns magyar identitás mellett) valamilyen módon az egyik nemzetiséghez tartozónak is érzik magukat. Ezek lehetnek vegyesházasságból származó gyerekek, nemzetiségileg vegyes család tagjai, kisebbségi személyek házastársai, olyan emberek, akik (távolabbi) származásukat tekintve a kisebbséghez tartoznak, avagy valamilyen más módon kapcsolódnak a kisebbségi (szerb) közösséghez, pl. az iskola, a néptánc csoport stb. révén.

Személyes adatokra vonatkozó kérdések: **13.1. kérdés: Mi az anyanyelve?** Itt is 13+1 kész válaszlehetőség kínálkozik, azzal, hogy a romák nyelvének két változata is van. Legfeljebb két választ lehet megjelölni. Ha a válaszadó anyanyelve nem található a felkínált nyelvek között, beírhatja az anyanyelvét (anyanyelveit). A két válasz lehetőségét a vegyesházasságok, illetve vegyes családok miatt kínálják fel. Az anyanyelv modern értelmezése nem korlátozódik csak az anyára (édesanyára) nyelvére, hanem jelenthet domináns (első) nyelvet vagy azt a nyelvet, amelyhez a válaszadó érzelmileg kötődik. Fontosnak tartjuk, hogy a vegyes családok esetében is, ahol az anyára nemzeti hovatartozása más (pl. magyar), a gyermek anyanyelvénél megjelöljék a kisebbségi (szerb) nyelvet is.

Személyes adatokra vonatkozó kérdések: **13.2. kérdés: Családi, baráti közösségben milyen nyelvet használ általában?** Itt ismét 13+1 nyelv kínálkozik, valamint beírható egy vagy két egészen más nyelv is, amennyiben a beszélt nyelv (nyelvek) nem szerepel az előre felsoroltak közt. Akárcsak az előző kérdésnél, az előre felsorolt nyelvek közül kettő megjelölésére is van lehetőség. Ha valaki ritkábban vagy gyakrabban használja az iskolában, egyesületben, néptánc csoportban, családban, magyarországi vagy anyaországi baráti, ismeretségi körben a kisebbségi (szerb) nyelvet, javasoljuk, hogy ezt mindenképpen tüntesse fel, jelölje meg a kisebbségi nyelvet is, nemzeti hovatartozásától vagy anyanyelvétől függetlenül. Ugyanis, ezekből a válaszokból megbecsülhető, potenciálisan hány ember kötődik valamilyen módon a kisebbségi közösséghez, kultúrához, illetve azoknak a száma, akik a kisebbségi kulturális tartalmak és oktatási szolgáltatások lehetséges fogyasztói.

Személyes adatokra vonatkozó kérdések: **14. kérdés: Mi a vallása, felekezete?** Itt nincsenek kész válaszok, hanem a válaszadóknak kell önállóan beírniuk a vallási közösséget, amelyhez tartoznak. Amikor beírjuk az első betűt, automatikusan megjelennek az adott betűkkel kezdődő lehetséges válaszok és ezekből kell kiválasztani a megfelelőt. A programban mintegy száz vallás, vallási közösség elnevezése megtalálható. Véleményünk szerint, a szerb ortodox vallás esetében nem elegendő csak annyit bejelölni, hogy ortodox (görög-keleti, pravoszláv), hanem minden esetben fontos konkrétan beírni: **„szerb ortodox”**, mert ily módon elkerülhetők az esetleges bizonytalanságok vagy hibák a vallási hovatartozással kapcsolatos eredmények számlálása és a végleges eredmény megállapítása során. A kérdés megfogalmazása nem teszi szükségessé, hogy a válaszadó nyilatkozzon, milyen formában és milyen mértékben gyakorolja a hitét, hanem csupán mely vallási közösséghez tartozik érzelmileg vagy annak „tagjaként”.

Hogyan tartják tiszteletben a nemzeti és vallási hovatartozásra vonatkozó adatok érzékenységét?

Az előző kérdések (12.1, 12.2, 13.1, 13.2. és 14) mind az ún. érzékeny kérdések, személyes adatok kategóriájába tartoznak, ahogyan az egészségi állapotra vonatkozó kérdések is. Az ilyen kérdésekre nem kötelező válaszolni. Az ezekre a kérdésekre adott válaszok adatait a számlálóbiztosok és a Központi Statisztikai Hivatal adatfeldolgozói kötelesek a személyes adatok védelmére vonatkozó legszigorúbb európai előírásoknak megfelelően kezelni, ami azt jelenti, hogy teljességében bizalmas adatokról van szó. Egy év elteltével a kérdésekre adott válaszokat véglegesen elkülönítik azoktól az adatoktól, melyek lehetővé tennék a válaszadó személyének beazonosítását (család- és utónév, lakcím).

Habár nem kötelező válaszolni ezekre a kérdésekre, véleményünk szerint, az előbbieken felsorolt okok miatt, közösségünknek, egyáltalán a szerb nemzetiség tagjainak elemi érdeke, hogy válaszoljunk ezekre a kérdésekre. A Központi Statisztikai Hivatal is fontosnak tartja, hogy minél hitelesebb adatokat kapjanak a nemzetiségekről, ezért felhívja a lakosságot, hogy válaszoljon ezekre a kérdésekre és közülük minél többen nyilatkozzanak hovatartozásukról.

Hogyan lehetnek a kisebbség tagjai hivatalos számlálóbiztosok?

Azokon a helyeken, ahol a szerb közösség tagjai egy település adott részén nagyobb számban jelen vannak (itt elsősorban a vidéki, hagyományosan szerbek lakta településekre gondolunk), hasznos volna, ha ezeknek a körzeteknek a számlálóbiztosai között ott volnának a szerb nemzetiség képviselői is, akik beszélnek a szerb nyelvet és ismerik a mi családjainkat.

A hatályos jogszabályok szerint, a népszámlálás megszervezéséért felelős helyi önkormányzati szervek kötelessége volt együttműködni a helyi nemzetiségi önkormányzatokkal és bevonni a számlálóbiztosok körébe a nemzetiség tagjait is. Tapasztalataink szerint sok helyen erre egyik fél sem fordított kellő figyelmet, de talán még mindig nem késő, hogy a számunkra fontos településeken ezt pótoljuk és a helyi szerb önkormányzat megpróbálja valakit delegálni a számlálóbiztosok sorába. Továbbá, ha a számlálóbiztosok között már ott van a közösségünk tagja is, de a helyi nemzetiségi önkormányzat megkérdezése nélkül, akkor a helyi nemzetiségi önkormányzatnak fel kellene vennie a kapcsolatot és együtt kellene működni ezzel a személlyel. Kérjük az érdekelt helyi szerb önkormányzatokat, jelentkezzenek nálunk, hogy elküldjük számukra a számlálóbiztosi jelentkezési ívét és egyéb tájékoztatást. (A leendő számlálóbiztosnak el kell végeznie egy rövid tanfolyamot, egyébként szerény fizetség is jár a munkájáért cserébe.)

Miben és hogyan segíthetnek a kisebbségi önkormányzatok, szervezetek és intézmények a népszámlálás során?

A nemzetiségi önkormányzatoknak és szervezeteknek figyelemmel kell kísérniük a népszámlálás folyamatát és segítséget kell nyújtaniuk a családjainknak, hogy minél nagyobb számban és minél könnyebben tudjanak nyilatkozni nemzeti, vallási hovatartozásukról, anyanyelvükről stb. Lehetőségük van kapcsolatba lépni a családjainkkal és megszervezni számukra a technikai segítséget és tájékoztatást, elsősorban a kérdőív interneten keresztül történő önálló kitöltéséhez a népszámlálás első szakaszában, illetve a szerb nemzetiségű számlálóbiztosok alkalmazásában. Ha felfigyelnek bármilyen szabálytalanságra, a nemzetiségünkhöz tartozásra vonatkozó nyilatkozat tekintetében káros jelenségre, azonnal jelezzék felénk, illetve dokumentálják.

Budapest, 2022. szeptember 30.

Szerb Országos Önkormányzat

Kapcsolat: Bogdán Péró (06-30-9757361, peterbogdan722@gmail.com), Dr. Gergev Jadranka (06-20-8022779, gergev.adrienn@szerb.hu), Krkleljics Mirkó Mitar (06-70-4267990, mitar.krkeljic@gmail.com), Lásztity Péró (06-30-8605870, pero.lasztity@gmail.com), Rusz Igor (06-20-2114642, igor@budaguide.hu)